

"וימאן להתנחלם" / קנינות, סרטונים, זיכרונות והסברים תשפ"א

באתר יהושע גרינשטיין

הקדמה

בראשית ל"ז/ל"ה - וַיִּקְמוּ כָל־בְּנָיו וְכָל־בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיִּמָּאן לְהִתְנַחֵם

מסכת סופרים א/ג' - מה עשה יעקב אבינו כשהביאו בניו את הכתונת בדם? ... דכתיב "וימאן להתנחם"; לפי שאין מקבלין תנחומין על חי.

החתם סופר [תורת משה, בראשית שם] - והנה; אם לא תהי' תקוה שירושלים תבנה, למה מתאבלים זמן ארוך כזה, ולא נתנחם עליה זה רבות בשנים?

"ה'נתיבות שלום" [במדבר, מאמרי בין המצרים, עמי ק"צ-קצ"א] - אין זה... להתאבל על מה שהיה ואיננו, שכן עם ישראל אינו שומר על זיכרונות של עבר בעלמא אם לא שהם קשורים להווה ולעתיד... שהמשמעות של האבלות על בית המקדש היא אי-השלמה עם חורבנו... שהגרוע ביותר הוא כאשר משלימים עם המצב כמות שהוא, וכך האסון הגדול ביותר הוא כאשר יהודי משלים שאפשר לחיות גם בלי בית המקדש... וכאשר יהודי בוכה על בית המקדש, הרי זו בכייה של תקווה... שבכיה של יהודי אינה צער על העבר אלא געגועים ותקווה לעתיד

שולחן ערוך [יו"ד שצ"ד/א] - אין מתקשין על המת יותר מדאי; וכל המתקשה עליו יותר מדאי, על מת אחר הוא בוכה	תלמוד ירושלמי מסכת תענית ד/ו - רבי יהושע בן לוי... רבי אבון ציים תשיעי ועשירי. רבי לוי ציים תשיעי ולילי עשירי.
--	---

הרמב"ן [תורת האדם, ענין אבלות ישנה, עמי 242 במהדורת שוועל] - ירושלמי... מנהג חסידות היה להם, וכל המוסיף להתאבל על ירושלים זכות היא לו.

שֵׁבֶת סוּרוֹ מִנִּי [ו']

קראתי למאהבי המה רמוני

מדרש אגדה, דברים א/א - אילו זכיתם נתקים עליכם "וקראתם בעצם היום הזה" (ויקרא כ"ג/כ"א), ועכשיו שלא זכיתם, נתקיים לכם "קראתי למאהבי המה רמוני" (איכה א/י"ט).

ויקרא כ"ג/ט - כ"ב; וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחְרַת הַשָּׁבֹת ... חֲמִשִּׁים יוֹם ... וּקְרַאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם פֶּלִי מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ...

בעל המאור [פסחים דף כ"ח עמוד א'] - ובספירת העומר... מה טעם אין אנו אומרים בו זמן? ... שלא מצינו ברכת זמן אלא בדבר שיש בו שום הנאה כגון נטילת לולב שהוא בא לשמחה, ותקיעת שופר לזכרון בין ישראל לאביהם שבשמים ... ולספירת העומר אין בו זכר לשום הנאה, אלא לעגמת נפשנו לחרבן בית מאויינו

ראה ונכחידם מגוי אִמְרוּ.

<https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A9%D7%A2%D7%9C%D7%91%D7%99%D7%9D>

"מטרת מפקדת החזית המערבית לבצע התקפה על היישוב שעלבים במגמה להרוס, להרוג כל מי שישנו בו ולחסל את היחידה הנמצאת בו."

• "ומי כעמד ישראל גוי אחד בארץ"

בשם הרב סולובניצ'יק [הרב צבי שכטר, "נפש הרב", עמי ק"ז] - בנוסח ברכת "שלא עשני גוי" - רבנו ז"ל לא אמר נוסח זה, אלא דקדק לומר "שלא עשני נכרי"

אִיכָה אֶצֶת בְּאַפְךָ [זו']

איכה רבה א/ל"ז-כ"ג - פְּרוּלֵי זְדִים שִׁחֹת אֲשֶׁר לֹא כְּתוּרְתָךְ : (תהלים קי"ט/פ"ה)

- "לא תקח האם על הבנים", וכאן "אם על בנים רטשה" = הוי אשר לא כתורתך...
 - "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", וכאן נהרגו בן ואם ביום אחד... הוי אשר לא כתורתך...
 - "אשר יצוד ציד חיה או עוף", וכאן "שפכו דמים כמים סביבות ירושלם ואין קובר"..." אשר לא כתורתך
 - "...רשב"ע! לחמורים נתת קבורה, ולבניך לא נתת קבורה? ... הוי אשר לא כתורתך.
- שו"ת ממעמקים** [מ] - משא גיא ההריגה ועמק הבכא, אסירי עוני וברזל בחושך וצלמוות, בגיטו קובנא שבליטא... כשהש"ץ ר' אברהם יוסף הי"ד התחיל לומר את ברכות השחר... משהגיע לברכת "שלא עשני עבד" קרא בקול מר לאדון האדונים: "איך אוכל לומר ברכה זו בשעה שנמצאים אנחנו בעוצר ושבי... איך יוכל עבד לברך ברכת בן חורין בשעה שמוט עבדות נתון על צוארו... תשובה

לְהִדּוֹף בְּיַד הוֹלְלִים הַמוֹנִיף

תהלים ה/ו- "לֹא־יִתְיַצְּבוּ הוֹלְלִים לִנְגַד עֵינֶיךָ שְׁנֵאתָ כְּלַפְעָלִי אֲוֹן"
תלמוד ירושלמי, מסכת ראש השנה א/ג- "לא יתיצבו הוללים לנגד עיניך" - למה? ששנאת "כל פועלי און".

לְכָלוֹת בְּיַד כְּפָרִים כְּרָמָךְ

תהילים פ/ט"ו/ט"ז: אֶל־הַיָּם צְבָאוֹת שׁוּב נָא הַיָּם מִשְׁמַיִם וַיִּרְאֶה, וּפְקֹד גִּפְּוֹן זֹאת. וְכִנָּה אֲשֶׁר נָטְעָה יְמִינְךָ וְעַל בֶּן אֲמִצְתָּה לָךְ. "כי אנו עמך ואתה אלו-הינו... אנו כרמך ואתה נוטרנו!"

אִיכָה שַׁחַת בְּסַעְרְךָ לְסַגֵּר בְּיַד סַעֲפִים סִהְדִיךָ.

ישעיהו מ"ג/י- אַתֶּם עַדִּי נְאֻם־יְקֹוֹק

מסכת סוטה דף מ"ב עמוד א'- ארבע כיתות אין מקבלות פני שכינה: ... **וכת שקרים**... דכתי: "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני"

רמב"ם [דעות ב/ב] - ואסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת הנכרי ... ואפילו מלה אחת של פיתויי ושל גניבת דעת אסור, אלא שפת אמת ורוח נכון ולב טהור מכל עמל והוות.

בְּיַד שׂוֹדְדִים שְׁלֵמִיךָ

במדבר רבה [פרשה י"א/ז] - עושה שלום במרומיו" - והרי דברים ק"ו; ומה אם במקום שאין איבה ושנאה צריכין שלום, ק"ו למקום שיש בו כל המדות הללו.

המלבי"ם [במדבר כ"ה/י"ב] - והקב"ה כרת עם כלל המציאות ברית שלום; כי כל המציאות מורכב מכחות מתנגדים זל"ז והם מפורדים איש מאחיו. רק שכינת א-ל חי... המחבר כל כחות המפורדות אשר בכלל הבריאה ועושה שלום ביניהם

שפתי כהן [במדבר שם] - האדם מורכב מארבעה יסודות, וכשהארבעה... בשלום, שאין גוברין יסוד על חברו, הוא בחיים.

שיר השירים רבה [ח/ב] - ארבע מאות ושמונים בתי כנסיות היו בירושלם... זה ממלא מקצת דבר, וזה ממלא מקצת דבר, עד שתהא הלכה יוצאה כמין לבנון... כמין לחיים.

מסכת פסחים דף פ"ח עמוד א'- מיני ומיניך תסתיים שמעתתא.

הסבר רש"י [מגילה דף יד עמוד ב] - כלומר, על ידי ועל ידך תתפרש אמיתו של דבר, הא והא הואי.

דָּבַק בּוֹ חֶטָּא לַיִצְנִי הַדּוֹר אֲשֶׁר קָמוּ אַחַר הַדֹּלֶת לְסִדּוֹר

איכה רבה [א/יח] - ולא היה יודע יאשיהו שכל דורו היו עובדים ע"ז. ליצני הדור מה היו עושים? חצי צורה בדלת זו, וחצי צורה בדלת זו. והיה משלח ב' תלמידי חכמים לבער צורה מבתיהם, והיו נכנסין ולא היו מוצאין כלום.

בַּצַּע אִמְרָתוֹ בְּאֵרוֹר אֲשֶׁר לֹא יָקִים

תלמוד ירושלמי, סוטה ז/ד - "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת"..... דאמר רב חונה רב יהודה בשם שמואל; על הדבר הזה קרע יאשיהו ואמר; **עלי להקים**.

חֲזוֹן עֲנֻתוֹתַי הַחֲלוּ לְבָזוֹת

מסכת סוטה דף י"ג עמוד א' - כיון שהגיעו למערת המכפלה, אתא עשו קא מעכב. אמר להן: ... אמרו ליה: "זבינתה" ... אמר להו: "הבו לי איגרתא". אמרו ליה: "איגרתא בארעא דמצרים היא."...ניזיל נפתלי, דקליל... חושים בריה, דדן תמן הוה, ויקירן ליה אודניה, אמר להו: "מאי האי?" ואמרו ליה: "קא מעכב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים". אמר להו: **"ועד דאתי נפתלי מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל בבזיון?"** שקל קולפא מחייה ארישיה, ...

מדרש תנחומא [וואת הברכה ז'] - הצדיקים שאפי' במיתתן קרויין חיים ... אבל הרשעים בחייהם ובמיתתם קרויים "מתים" ... מפני מה? כשרואה חמה זורחת ואינו מברך "ברוך יוצר המאורות", שוקעת אינו מברך "מעריב ערבים", אוכל ושותה אינו מברך, אבל הצדיקים מברכים על כל דבר ודבר.

הרב חיים שמולביץ [שיחות מוסר תשלי"א עמ' ק"ו] - בני יעקב... החלו נושאים ונותנים... בינתיים **התרגלו למצב ושוב לא חשו בבזיון שבדבר**. ברם, חושים בן דן... שראה פתאום את יעקב מוטל בבזיון מיד בערה בו קנאת כבוד אבי אביו

ד"ר נחמן שי [סו] - הגנרלים התהלכו ברחובות תל אביב כחתנים ביום חופתם. הפוליטיקאים חגגו קיפאון מדיני... הכלכלה התפוצצה, והנפט זרם מהבארות בסיני. עוד לא היו ימים כאלה לעם ישראל. רק **שמתחת לפני השטח**... הצטברו והלכו אדי הגז. עוד מעט יבוא הפיצוץ. אבל אנחנו **לא הבחנו ולא הרחנו** כי היינו עיוורים, חרשים... גם כשהמצרים והסורים התפרסו לאורך הקווים והסירו את רשתות ההסוואה, גם כאשר מערכות המודיעין צפצפו והנורות האדומות נדלקו, גם כאשר מיטב סוכני המוסד אמרו "זה מגיע", וחוסיין לחש על אזנה של גולדה ש"הם עומדים לתקוף", **נשארנו אדישים**, שיכורי ניצחון מאוויר הפסגות של ששת הימים. בבחינת לנו זה לא יכול לקרות.... **בצהרי 6 באוקטובר הכול התפוצץ לנו בפנים**. הסורים הגיעו לשיפולי הרמה, המצרים מוטטו את קו בר לב, טילי ה"סאם" הרוסיים קטפו את מטוסינו, טילי ה"סאגר" העלו באש את הטנקים שלנו.

כך ה' הצדקה [י"ט]

בדפי אשר נמצא בנו כמעשיהם עשות

מסכת בבא מציעא ל': חרבה ירושלים... שהעמידו דיניהם על דין תורה, ולא עבדו לפנים משורת הדין

- (1) **מסכת סנהדרין ו:–** "ויהי דוד עושה משפט וצדקה": והלא כל מקום שיש "משפט" = אין "צדקה", ו"צדקה" = אין "משפט"? דן את הדין, זיכה את הזכאי וחייב את החייב, וראה שנתחייב עני ממון ושלים לו מתוך ביתו = זה משפט וצדקה; משפט לזה וצדקה לזה
- (2) **שם ס"ג.–** מנין לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין טועמין כלום כל אותו היום?... "לא תאכלו על הדם".

ברשע שנמצא בנו שחרבו ובם אנו נכלמים

האריז"ל [ליקוטי תורה לר' חיים ויטל, עמ' 202] "ששאלו מלאכי השרת להקב"ה; "רבש"ע! כתבת בתורתך...." וצוה הכהן ופנו את הבית", וכאן "וישרפו בית האלקים וכל כלי מחמדיה להשחית"? א"ל הקב"ה; "כלום יש שלום בעולם? הואיל ואין שלום = אין כלום. וכ"ז רמזה לנו התורה... כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבות בשעריך" – "בין דם לדם" – היינו "ושפך את דמו", "בין דין לדין" – דהיינו אותו ואת בנו, "ובין נגע לנגע" היינו וצוה הכהן". התשובה? "דברי ריבות בשעריך"; שע"י המריבות והעדר השלום שבהם, גורם לכל זה. ומסיים; "וקמת ועלית אל המקום", שע"י ירושלים, עיר שחבורה לה יחדיו... וע"י התורה יתאחדו ויתווד השלום ביניהם.

דרש מרדכי [תשעה באב, מאמר # 2] – "אין שאלת שלום בט' באב" ... לכאור' בת"ב היו צריכים לעסוק באהבת חינוס, שהרי בית המקדש חרב בשביל שנאת חינוס... דוקא בת"ב נאסר בשאילת שלום? ... תוכחת הנביא (ירמיהו ט"ז) "תח' שחוט לשונם מרמה דבר בפיו שלום את ירעהו ידבר ובקרבן ישים ארבו" ... הוא שואל לשלום חבירו ... בסתר ליבו הוא חושב מתי ימות! ... לכן נאסרת שאילת שלום בתשעה באב; יום אחד אל תאמר שלום... עשה נא חשבון הנפש ביום הזה כדי ששאלת שלום תהיה מתוך אהבה אמיתי

השפת אמת [במדבר פרשת מטות שנה תרס"א] – ונתן להם מרע"ה פרשה זו [p161=p193] בסוף מ' שנה שזכו לכח הפה בשלימות. וזהו תכלית האדם, כמאמר "כל עמל האדם לפיהו" לתקן כח הפה

אור החיים הקדוש [במדבר כ"ב] – ומצאתי... (אלשיך תצוה כ"ח/ל"א) כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת **מסכת סוטה דף י"ב עמוד ב'–** "ותאמר אחותו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות"... שהחזירוהו למשה על כל המצריות כולן ולא ינק. אמר: "פה שעתיז לדבר עם השכינה יינק דבר טמא!?"

בשני חרבנות שחרבו בבצענו ואנו קימים

איכה רבה פרשה ד'– "מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך" – "מזמור"? "בכיה" מבעי ליה? ... אמר להם [ס"א] – "לכך אני מזמר; ששפך הקדוש ברוך הוא חמתו על עצים ואבנים, ולא על ישראל.

החיד"א [ברכי יוסף, או"ח תקנ"ט] – בספר הכונות להאר"י זצ"ל [דף פט ע"ג]... ששפך חמתו על עצים ואבנים ושמחו שמחה גדולה! דאי לאו הכי = לא היה ח"ו תקומה, ואז קבלו נחמה.

רבינו יונה [ברכות דף ב עמוד ב] – שבשעה שעבר השם לנגוף את מצרים, היו מפחדין ומתפללין... שלא יתן המשחית לבוא אל בתיהם! שדרך הצדיקים שיראים תמיד שמא יגרום החטא, וכנגד אותה התפלה התקינו לומר "השכיבנו"... וכיון שהתקינו לאמרו כנגד מה שהיה בשעת הגאולה... לא הוי הפסקה, דכגאולה אריכתא דמיא.

¹ הרמ"א [יו"ד פ"א/ד] – חלב כותית כחלב ישראל. ומ"מ, לא יניקו תינוק מן הכותית אם אפשר בישראלית, דחלב כותית מטמם הלב.

הרב סולובייצ'יק [תירגום²]-ביהדות, אין מקום לשבחים טהורים...לא יכול להיות שבח טהור ללא

"תפילה". היהדות מאמינה שהאדם לעולם אינו בטוח. העובדה שהאדם מאושר כיום אינה מבטיחה

שהוא יישאר מאושר למחרת...לא רק אנו מודים לה', אלא מבקשים ממנו גם כן...לכן, תהילים,

המתאימים לאותו נושא, אינם מורכבים משבח טהור. במקום זאת, תהילים אלה מורכבים מתערובת של

שבחים ועתירות, של שמחה ופחד, אושר ומצוקה.

מודים אנחנו לך...על שהחייטנו וקיימתנו	כן תחיינו ותקיימנו ותאסוף גלוייתנו לחצרות קדשך
הודו לה' כי טוב....	מן המצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה
זה היום...נגילה ונשמחה בו	אנא ה' הושיעא נא
ברוך...גאל ישראל	השכיבנו....והגן בעדינו והסר מעלינו אויב, דבר...

ולנו בשַׁת הַפְּנִים בְּשׁוֹבְנוּ אֵלֶיךָ בְּכָל לֵב שֶׁתָּשׁוּב אֵלֵינוּ בְּרַחֲמִים

המאירי [בית הבחירה, מסכת קידושין, פתיחה]- ... סדר נשים ... הן :

(1) בעניני בית ראשון בענין הקידושין והכתובה

(2) הן בעניני חרבנו כענין הגיטין...

(3) הן בעניני בית שני ר"ל כענין היבום והחליצה וענין סוטה.

משלי ט"ו/כ"ד- אַרְח חַיִּים לְמַעַלָּה לְמַשְׁכִּיל לְמַעַן סֹר מִשְׂאוֹל מָטָה :

ר' לוי יצחק מברדיצ'ב [קדושת לוי, דברים, מגילת איכה ותשעה באב]- **"אלי ציון ועריה כמו אשה בציריה"...**כי האשה בשעה

שכורעת לילד יש לה צער, אבל באמת אחר כך כשתלד יהיה לה שמחה גדולה. וכן באמת ציון; אפילו שעכשיו

יש לה צער מחורבנה...הוא יודע שהצער הוא רק לשעה, אבל אחרי זה יבנה הקדוש ברוך הוא ביתר שאת

<u>אוצאי תשעה באב</u>	<u>תשעה באב</u>
שולחן ערוך [שם תקני"ו]-ת"ב שחל באחד בשבת...ובליל מוצאי תשעה באב מבדיל על הכוס	שולחן ערוך [אוי"ח תקני"ב/כ]-חל תשעה באב באחד בשבת...אוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת, ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה
פסקי תשובות [אוי"ח תקני"ח]- יש אומרים; שאף כי בט' הימים אסור למהר או לעכב סיום... לענין מוצאי ט"ב יודו שמותר לעשות כן, ואכן מצינו מנהגי גדולי ישראל שהיו מהדרים לעשות סעודת סיום במוצאי ט"ב לזכרון שימים אלו יהפכו לנו לששון ולשמחה ³ .	על האדמו"ר ממקונקטצ' [דרכי חיים ושלום, סימן תר"ע, עמי רמ"ד]- כשחל ט"ב בשבת, היה יושב ומאריך בסעודה שלישית עם סדר הזמירות...ביום ט"ב, גם בתוך הבכיות והמרירות, בבטחון גמור שנוזה ב"ב לבינ"צ ובניין ביהמ"ק . אמנם, כשחל בחול, א"א להראות זה...אך כשחל בשבת, אשר האבילות אסור... מראים אז הבטחון ...ומרבים בסעודה שלישית...כי משיח...מזרע דוד, והיינו מזרע שלמה...ע"כ, עושים "סעודת שלמה בשעתו" , לרמז על זה ... שנוזה לסעודת שלמה בשעתו

² **Rabbi Soloveitchik zt"l** - According to Yahadus, there is no room for pure and exclusive praise in our liturgy. There can not be pure praise without Tefillah. **Yahadus believes that man is never secure.** The fact that man is presently happy does not guarantee that he will remain happy the next day....Not only do we give thanks to Hashem, but we intercede with Him as well. It is not only a shout of joy; it is an outcry of pain. We stand in need of the greatest of all geulah, namely, the Messianic Redemption. That is why the Psalms which correspond to that theme, do not consist of pure praise. Rather, these Psalms consist of a mixture of praise and petition, of joy and fear, happiness and distress."

³ **הערות שם** - באור"ח סיי תקני"א סקל"ה "ופ"א היה הצדיק הקי ר"י מרוזין זצלה"ה בכפר ולא היה סיום על מסכת אחר התענית ט"ב שיהיה מותר לאכול בשר לאחר התענית וצוה לאנשים שם שילמדו מסי משניות לעשות סיום ושיאכלו בשר"...ובפסקי תשובה סיי קצ"ד בהגה"ה "הגה"ק מסוכוטשוב זצ"ל (בעל אבני"ז) סיפר כי הגה"צ מוהר"י מקוטנא (בעל ישועות מלכו) היה נוהג לאכול בשר בליל מוצאי"ב על סמך סיום מגילת איכה שלמד (עם המפרשים) ביום ט' באב"...

הטת אלוהי אֶזְרָר [כ]

תהלים ל"ז/ז' [מנחה של שבת] - צדקתך | כהרריאל מְשַׁפֵּט תְהוֹם רַבָּה

מסכת ערכין דף ח עמוד ב' - אמר רב יהודה: אלמלא "צדקתך כהררי אל" מי יוכל לעמוד לפני "משפטיך תהום רבה"

במבדר רבה א/א - "צדקתך כהררי אל" = צדקה שאתה מביא על העולם מפורסמת כהרים הללו, "משפטיך תהום רבה" = משפט שאתה עושה בעולם הזה תהום רבה; מה התהום בסתר אף משפט שאתה מביא בסתר. כיצד? כיון שחרבה ירושלים בתשעה באב... ליחזקאל הוא מראה לו בעשרים בחדש. למה שלא לפרסם באי זה יום חרבה?... מי שהוא בא לגדל ישראל מפרסם אי זה יום אי זה מקום אי זה חדש אי זה שנה אי זה אופטיאה לצאתם מארץ מצרים

ושמע בכית מספידים וקורעים ומחפים מתי יבנה

מסכת סופרים י"ח/ט - והקורא בתשעה באב אומר "ברוך דיין האמת"

הרמב"ן [תורת האדם, ענין אבלות ישנה ק"ט] - וכך היו נוהגין שאחד קורא מגילת קינות... ומברך בקריאתה "על מקרא מגילה"... וכאן אמרו שמברך "דיין האמת" ונמצא שמברך עליה שתיים.	הבית יוסף לרמב"ן [אוי"ח תקנ"ט/ה] - אבל פשטא דלישנא משמע דאקורא בתורה קאי... וכן נהגו העולם שהעולה לקרות קודם שיברך ברכת התורה אומר "ברוך דיין האמת":
	מגן אברהם [תקנ"ט/ה] - נוהגין לברך "ברוך דיין האמת" קודם שקורא בתורה

כיום

הרמ"א [דרכי משה הקצר, או"ח, תקנ"ט/י] - ואין מנהג זה במקומינו ואין מברכין "דיין האמת" כל:	מגן אברהם [תקנ"ט/ה] - וטוב שהקורא יאמר אותו בלא שם ומלכות:
---	---

אָרְזֵי הַלְבָנוֹן אֲדִירֵי הַתּוֹרָה [כ"א]

צנה להפשיט את ראשו בתער השכרה.

אלה אזכרה - להפשיט עורו מעל פניו... וכשהגיע למקום תפלין צרח בקול מר... שרפי מעלה צעקו במרה "זו תורה וזו שכרה"... ענתה בת קול משמים "אם אשמע קול אחר אהפך את העולם למים, לתהו ובהו אשית הדומים, גזרה היא מלפני קבלוה משעשעי דת יומים

הרב לויצ"ח גינזבורג [כי לא מחשבותי מחשבותיכם] - חסיד זקן פיקח מאד בשם **ר' זושא**,... חייך ואמר: אספר לך סיפור;... חי לו חייט יהודי... יום אחד קנה הפריץ בד יקר... קרא לחייט היהודי... והטיל עליו את המשימה לתפור ממנו חליפה... אבל... היזהר והישמר לבל תיקח לעצמך מאומה מן הבד הנותר"... לאחר מספר שבועות הי' הבגד מוכן, והייתה זו אכן חליפה מיוחדת ומפוארת... אלא שכאן התערבו הכמרים; הם באו והעידו בשבועה, כי ראו שהיהודי לקח לעצמו מן הבד. הפריץ התרגז... החייט היהודי... נלקח לכלא... לפני שהוצא להורג, ביקש היהודי בקשה אחרונה: את החליפה המהודרת ומספריים דקות ועדינות. הפריץ התרגז: "אתה רוצה לקלקל ולהרוס לי את החליפה... יהרגו אותך בייסורים נוראים!" אבל היהודי עמד על כך... היהודי לקח את החליפה, והתחיל לגזור בעדינות את חוטי התפירה... וכאשר סיים את מלאכתו, הי' הבד כולו שטוח על הרצפה בלי שיחסר ממנו אף מילימטר אחד!... והכמרים נכלמו. הפריץ ביקש את סליחתו, השיב אותו כמובן למעמדו....

זהו הפירוש; ... "אם אשמע קול אחר אהפוך את העולם למים" -...הקב"ה אומר לאלו שטוענים על העוול המשווע שמתרחש לכאורה לנגד עיניהם בניגוד גמור לכל כללי הצדק והיושר: "שמעו נא, הדברים שאני עושה הם תמיד צודקים וישרים...אלא שאתם רואים רק חלק מהתמונה...אם תתעקשו שאתם חייבים לראות...לא תהי' כביכול ברירה אלא "לפרום את כל התפרים", להחזיר את העולם למצב של תוהו ובהו, ולראות שלב אחרי שלב כיצד הדברים נבנים. רק אז תוכלו לראות כיצד אכן כל פרט שמתרחש בעולם צריך אכן להיות דווקא כפי שהוא. אבל לשם כך יצטרכו כביכול להרוס את הכל.

מֵאַחֲרַיִי הִבִּיאוּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָא... (אֶשְׁרִיד) רַבִּי עֲקִיבָא [אֶשְׁרִיד], גּוֹפֵד טְהוֹר בְּכָל מֵינֵי טְהָרָה:

מסכת שבת דף קכ"ז עמוד ב'- תנו רבנן: **הדן חבירו לכף זכות דנין אותו לזכות.** ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעל הבית אחד בדרום שלש שנים. ערב יום הכפורים אמר לו: תן לי שכרי, ואלך ואזון את אשתי ובני. אמר לו: אין לי מעות. אמר לו: תן לי פירות. - אמר לו: אין לי. - תן לי קרקע. - אין לי. - תן לי בהמה. - אין לי. תן לי כרים וכסתות. - אין לי. **הפשיל כליו לאחוריו, והלך לביתו בפחי נפש.** לאחר הרגל נטל בעל הבית שכרו בידו, ועמו משוי שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים, והלך לו לביתו. אחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו. אמר לו: בשעה שאמרת לי תן לי שכרי ואמרת לי אין לי מעות במה חשדתני? - אמרתי: שמא פרקמטיא בזול נזדמנה לך, ולקחת בהן. - ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה ואמרת לי אין לי בהמה במה חשדתני? - אמרתי: שמא מושכרת ביד אחרים. - בשעה שאמרת לי תן לי קרקע ואמרת לי אין לי קרקע במה חשדתני? - אמרתי: שמא מוחכרת ביד אחרים היא. - ובשעה שאמרת לי אין לי פירות במה חשדתני? - אמרתי שמא אינן מעושרות. - ובשעה שאמרת לי אין לי כרים וכסתות במה חשדתני? - אמרתי: שמא הקדיש כל נכסיו לשמים. - אמר לו: העבודה, כך היה! הדרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה, וכשבאתי אצל חבירי בדרום התירו לי כל נדרי. **ואתה, כשם שדנתני לזכות - המקום ידין אותך לזכות.**

חתם סופר [שבת ס"ח] - עיין תש"ו **רמ"ע מפאנו** [סי' ס"ח] שכ' בשם **שאלתות**, **דאותו בעה"ב הי' ר"א בן הורקנוס והשכיר היה ר"ע** כשהי' עם הארץ... שגם כשהי' ע"ה הי' בעל מדות טובות, שדן לזכות כל כך את בעה"ב, ומוסיף אני שמזה יש ללמוד שאפי' ע"ה בעל מדות טובות שונא חכמים⁵

מסכת מכות דף כ"ד עמוד ב'- היו עולין לירושלים...כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ור"ע מצחק...עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה - הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה - בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו: עקיבא, ניחמתנו!

בשמו של הגרי"ד סולוביציץ [ימי זכרון עמ"י 38] - שאלתי, ברוב תמימותי, את רבי [קמח"ס] שאלה פשוטה: על שום מה ולמה צריך הקב"ה לבכות ולהתאבל על חורבן בית המקדש? הלא יכול הוא להקימו על תיקונו...השיב לי הרבי אז....צריך שתהא תחילה התעוררות מלמטה...כאשר שמו הגדול עצמו מתחלל-כל כנסת ישראל לקנא ולהלחם למען שמו....ובאין ישראל מקדישים אותי מלמטה...תש כוחי כביכול להושיע עצמי.

⁵ מסכת פסחים דף מט עמוד ב- תניא, אמר רבי עקיבא: כשהייתי עם הארץ אמרתי: מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור.

הזרִישוּ מִמְנֵי וּאֲדַבְרָה [כ"ב]

אִיךָ שָׁבַת מְשׁוּשׁ וְעֶרְבָה שְׂמֵחָה כָּל פְּנִים פְּאֲרוּר וְכָל רֹאשׁ קָרְחָה וְכָל זָקֵן גְּרוּעָה וְעַל כָּל לֵב אֲנָחָה

ספר הזמעות [עמ' פ"ז והלאה] - המגפה השחורה...נמשכה שלש שנים רצופות שנות...תיכף בתחלת התפשטותה בקשו ומצאו גורם ברור למגפה; היהודים נועצו להשמיד את הגויים... שליחים יוצאים ומרעילים את בארות המים... זוהי טרגדיה עצומה מכל הקהילה נשתייר רק אחד וחומש, ועל גבי אותו חומש רשם השריר האחרון בקצרה את זכר המאורע...מהיכן בא אותו השגעון להאשים את היהודים בהרעלת המים?...אין כאן סבה ומסובב, אלא להפך. לאחר שהמציאו את העלילה של הרעלת המים...הוסיפו ואמרו [כדי להטעים את דבריהם] **כי מתי המגפה מן היהודים היו מעטים**...שמע האפיפיור את המאורעות האלה ויצא בפעם שנית בכרוז גלוי אל כל העמים לדבר טוב על היהודים...שלא לעשות להם רעה. בדברי טעם הסביר...שהרי נתפשטה מגפה גם בערים ובמדינות שאין בהן ישוב יהודי. וחוף לזה, אם הרעילו היהודים את הבראות ואת הנהרות, הרי הם בעצמם שותים מימיהם...נורא ואיום היה השמד במדינות גרמניא. כמוהן לא היה...אפילו בימי נוסעי הצלב...

והַאֲבוֹת אֲשֶׁר הָיוּ רַחֲמָנִים נִהְפְּכוּ לֵאכֹזֵר כִּי־עֵינִים וְהִפְּיִסוּ עַל אֲבוֹת וְעַל בָּנִים

איכה רבה [א/נ"א] - "על אלה אני בוכיה"..."ר' יהודה אומר; על סילוק דעת ועל סילוק שכונה. אפשר שהיה צדקיה רואה אחרים שהיו מנקרין את עיניו, ולא היה לו דעת להטיח את ראשו בכותל עד שיצאת נשמתו! אלא גרם לבניו שיהרגו לפניו.

עץ יוסף [שם] - איך זאת תובעים את צדקיהו על שלא הטיח עצמו בכותל? וכי מותר לו לאדם לאבד עצמו לדעת? אלא מפרש שהיה צריך לנהוג כשאל המלך בשעתו, שמפני כבוד ישראל שלא יתעללו הערלים במלך ישראל מותר לו למסור את עצמו למיתה

Ellie Wiesel [NIGHT]- The door of the [train] car slid open. A German officer....came up and introduced himself. "...There are eighty of you in this wagon...If anyone is missing, you'll all be shot, like dogs."...We had a woman with us named Madame Schachter....her ten-year-old son was with her, ...Her husband and two eldest sons had been deported with the first transport...The separation had completely broken her....Madame Schachter had gone out of her mind...As time went on, her cries grew hysterical. On the third night...a piercing cry split the silence: "**Fire! I can see a fire! I can see a fire!**"...It was Madame Schachter...She pointed her arm toward the window, screaming: "Look! Look at it! Fire! ...Some of the men pressed up against the bars. **There was nothing there**; only the darkness. ..."She's mad, poor soul. . . ."I can see a fire! There are huge flames!...the young men tied her up and gagged her...."Make her be quiet! She's mad! Shut her up! . . . the thirst, the pestilential stench, the suffocating lack of air — these were as nothing compared with these screams which tore us to shreds. A few days more, and we should all have started to scream, too. But we had reached a station. Those who were next to the windows told us its name: "Auschwitz."

תורה תורה חגרי שק והתפילשי באפרים... מי יפליא נזירות ומי יערוך נדרים

הגרי"ד סולובייצ'ק (תירגום) [The Lord is Righteous in All His Ways by Rav JJ Schacter, pp -263-262] - אם ההיסטוריה היהודית לא היתה נותנת לנו את הרמב"ם, היה חסר לנו המון...אך תושבע"פ היתה שורדת...אבל...אם רש"י ובעלי התוספות...לא היו כותבים את פירושיהן לרש"י, לא היינו יכולים ללמד תושבע"פ היום! **התורה היתה נשכחת! ניקח דוגמה פשוטה: הירושלמי...הוא ספר חתום. ואותו דבר היה קורה לתושבע"פ.**⁶

"צוואה"- הרב עדין אבן ישראל שטיינזלץ זצ"ל- למשפחתי ולידידי, אין זו צוואה...אבל רצוני לכתוב מלים אחדות באווירה של רצינות ערב ניתוח גדול ... היו ...כמה עניינים שבאמת העסיקו אותי וכבשו את לבי. **אכן באמת ובתמים רציתי בטובת עם ישראל, ורציתי בקשר בין ישראל אל הקב"ה, והדבר מילא את לבי, לקראתו ולמענו עשיתי את מה שעשיתי. אולי התכוונתי גם לעצמי, אבל באמת ובתום לב אהבתי את ישראל, אהבתי את הקב"ה ורציתי בשניהם, למענם עשיתי. אולי לא מספיק, אולי לא נכון – אבל בכל לב. כל הדברים גשמיים של כבוד וזיכרון אינם מעסיקים אותי אף לא העסיקוני באמת אי פעם. אבל יש לי בקשה מכל ידידי אהובי ואוהבי: לסייע לגדל את ילדיי בדרך שרצינו לגדלם: יהודים שלמים עם אלוקים ואדם, שילכו בדרך החסידות, ושיזכרו לאהוב את העם היהודי על חסרונותיו, ואת כל יהודי לחוד. שינסו להכיר את העולם ולא להתירא ממנו אלא להאירו באור החיים. ולכל האחרים בקשה: הרבה הרבה רציתי לעשות. והאמינו לי, לא לכבוד עצמי. אש בערה בי: למען ה' ולמען משיחו. לו ידעתי שאחרים עושים טוב ממני הייתי מצטנע בפינה קטנה. סהדי במרומים שלא נדחקתי ולא נדחפתי מעצמי לא לכבוד ולא לשררה...אנא מכם: המשיכו לעשות את מה שרציתי. המשיכו לעשות דברים שיעשו קשר בין אלה: אלקי ישראל ועם ישראל, העולם ומלואו והתורה, שיהיו ארבעתם כארבע אותיות של שמו הגדול.**

אש תוקד בקרבי [כ"א]

So, when we pray, we do not read: we sing...Every text and every time has, in Judaism, its own specific melody. There are different melodies for *shacharit*, *mincha* and *maariv*...for the prayers for a weekday, Shabbat...festivals...Rosh Hashanah and Yom Kippur. **Music has extraordinary power to evoke emotion.** There can be little doubt that the *Kol Nidrei* prayer with which Yom Kippur begins is ancient, a haunting melody that has given it a hold over the Jewish imagination. **It is hard to hear those notes and not feel that you are in the presence of G-d** ...standing in the company of Jews of all places and times as they pleaded with heaven for forgiveness...**Nor can you sit on Tisha B'av reading *Eichah*...**with its own unique cantillation, and not feel the tears of Jews through the ages as they suffered for their faith and wept as they remembered what they had lost, the pain as fresh as it was the day the Temple was destroyed. **Words without music are like a body without a soul** (Rabbi Jonathan Sacks, *The Spirituality of Song, Covenant & Conversation*, Haazeinu 5777).

⁶ if Jewish history has not given us the Rambam, we would surely have missed a great deal...but the Torah She-be-al peh could have...survived...However...if Rashi and the Ba'alei ha-Tosafot...had not written their commentaries to *Shas*, we could not teach Torah She-be-al peh now. **The Torah would have been forgotten.** Take a simple case, the Yerushalmi...is a sealed book. And the same would have occurred to the Torah She-be-al peh...

ונשמחה בו	זה היום עשה ה' נגילה
אשר ברא... ששון ושמחה	גילה רינה
ואשמחה בחסדך	תהלים לא/ח- אגילה
	ישעיהו ס"ה/י"ח – י"ט; ... כל הנני בורא את ירושלים גילה ועמה משוש: וגלתי בירושלים וששתי בעמי ולא ישמע בה עוד קול בכי וקול זעקה:

הסבר

<i>מאחה: ביצתי כצמי (מאחה le מצוי)</i>	<i>טילה: הקמה ביצ</i>
ישא ברכה [במדבר]-גאולה יש בו שמחה וזו "שמחים בבניין עירך".	ישא ברכה [במדבר]-גאולה ... מה שיבוא מצד ה' הוא בחינת "גילה"- ויגל ליבי בישועתך!

ישא ברכה [שם]- כל מה שיש יכולת לעשות מצדנו במעשי דינו = אין אנו רשאים להיפטר ממנו ועלינו מוטלת לעשות מעשה בארץ ישראל, והשאר, מה שאין בכוחנו... נקווה לה' ועל ישועתנו אשר נגילה

יום אכפי הכבדתי [ל"ד] + קינה על השואה

קהלת ג/ט"ז - ועוד ראיתי תחת השמש מקום המשפט שמה הרשע ומקום הצדק שמה הרשע:

הסבר מדרש קהלת רבה [ג/א/ט"ז]- מקום שסנהדרי גדולה יושבין... מקום שחותכין בו את ההלכות, שמה הרשע... מקום שנא' בו (ישעיה א') "צדק ילין בה ועתה מרצחים"... שם הרגו את זכריה ואת אוריה... ולא נהגו בדמו לא כדם צבי ולא כדם איל! בדם איל וצבי כתיב בהם בתורה (ויקרא י"ז) "ושפך את דמו וכסהו בעפר", אבל זכריה הצדיק... שפכוהו על האבנים... בשעה שעלה נבזראדן להחריב את ירושלים, רמז הקדוש ברוך הוא לאותו הדם שיהיה תוסס ועולה... אמר הקדוש ברוך הוא לדמא; "הא ענתא דתיגבי דייתיקי דידך" [נ"ב]

פלאן מת 960 את 1139-960 [ק.פ.] כיון שעלה נבזראדן... אמרו לון; "מה טיבו של דם הזה שתוסס כך?" אמרו לו- "דם פרים ואילים וכבשים"... הביא פרים וכבשים ואילים ושחט עליו ולא שתק ולא נח... אמר לון; "אמרו לי מה טיבי של דם זה, ואם לאו אנא מסרק יתכון במסרקא דפרזלא?" אמרו לו- "הואיל והקב"ה רוצה לתבוע דמו מידנו נגלה לך"... כהן ונביא ושופט היה מתנבא עלינו את כל הדברים האלה שאתה עושה עמנו, ולא היינו מאמינים בו, ועמדנו עליו והרגנוהו על שהיה מוכיחנו." מיד הביא שמונים אלף פרחי כהונה ושחט עליו ולא נח והיה הדם בוקע ועולה עד שהגיע לקברו של זכריה. ועוד הביא סנהדרי גדולה וסנהדרי קטנה ושחט עליו ולא נח. באותה שעה בא אותו רשע, וזעק על דמא ואמר ליה- "מה טב את ומה דמא דידך יתירא מדמי אילין בעי את דניבד כל אומתך בגינה?"! באותה שעה נתמלא הקדוש ברוך הוא רחמים... ונבלע במקומו. א"ר יודן; שבע עבירות עברו ישראל באותה שעה, הרגו כהן ונביא ודיין ושפכו דם נקי וטמאו את העזרה ויום השבת ויוה"כ היה.

עו"ד אביעד הכהן- השופט טל... בהכרעת הדין... בפרשת דמאניוק... קרוב לשבע שמיטות שנים עברו מאז טרבלינקה. הנאשם פתח פרק אחר בחייו, הרחק מפשעיו. הוא הקים בית, הקים משפחה... האם יש בחלוף הזמנים כדי להקל בדינו של הנאשם? רוב פשעים שבעולם יש להם מחילה. הזמן מקהה את הכאב, משכך את הרגש... אדם שהיטיב את דרכו רבות בשנים אין פוקדים עליו עוונות ראשונים. כך ברוב הפשעים.

יצאו פשעים בבני אדם נרדפים. יצאו פשעים כלפי העם היהודי. פשעים כלפי האנושות ופשעי מלחמה. אלה אין להם מחילה עולמית... יש לראות את הפשעים כאילו הם למעלה מן הזמן, כאילו עדיין טרבלניקה קיימת ויהודים לרבבותיהם נחנקים ב'אחד' וזועקים מריאות קרועות. עדיין רותח בבורות דמם של עיירות עיירות מישראל, כדמו של זכריה הנביא. ועדיין איוון האיום עומד ומרעיל, עומד ודוקר, לא ישא פנים לזקן ונער לא יחון. חותך שדיים ומבקע בטן, יורה בנער וקודח בבשר החי.

הַיְנֵה עַל הַשּׂוֹאָה – אֵלֵי אֵלֵי נַפְשֵׁי בְכֵי / י.ל. בִּיאָלֶר

אֵלֵי, אֵלֵי נַפְשֵׁי בְּכֵי וְזַעְקֵי בֵּת יִשְׂרָאֵל מִסַּפֵּד שְׂאֵי וְהַתִּיפְחֵי אֲכֹלָה הָאֵשׁ בְּיִשְׂרָאֵל עַל טֶבַח עַם אֲשֶׁר הוּכַן יְסוּרֵי שְׂכּוֹל אֲשֶׁדוֹת דָּמִים זָקֵן גַּם טַף לֹא רוּחָם עַל עֲקֵדָה קָרְבָן תָּמִים עַל עוֹלָלִים גְּמוּלֵי חֶלֶב הַמְרוֹטְשִׁים לְפִי צוּרִים וְעַל דָּמָם אֲשֶׁר זָב בְּרֹאשׁ חוּצוֹת לְעֵין הוֹרִים	עַל הַקְּהָלוֹת הַשּׂוֹמְמוֹת וְעַל חוֹרְבָן מִקְדָּשֵׁי אֵל יְקוּדֵי לֶהֱבֵה שְׁלֵהֲבוֹת עָרֵי פָאָר בְּיִשְׂרָאֵל עַל דוֹרוֹת אֲשֶׁר נִגְדָּעוּ דָּמֵי אָבוֹת עַל דָּמֵי בָּנִים בְּגִיא אוֹשְׁבֵיץ תָּמוּ גְּוֵעוּ עַל מוֹקְדוֹת הַכְּבָשִׁינִים עַל קְפוּאִים בְּשָׂדוֹת שְׁלֵגִים יְלָדִים רַפִּים בְּחִיק אִמָּהוֹת וְעַל קְדוּשִׁים הַשּׂוֹאֲגִים קְבוּרֵי חַיִּים מִתּוֹךְ בוֹרוֹת	עַלִי גּוֹיִלִים הַמְּחוֹלְלִים בְּיַדִּי נְאֻצִּים מִנְאֻצֵי אֵל טְרוּפִים קְרוּעִים וּמְגֹאֲלִים בֵּין אֲשֵׁפְתוֹת וְאֵין גּוֹאֵל עַל צְדִיקִים עֲנוּי עוֹלָם נְדִיבֵי עַם הוֹגֵי תּוֹרָה בְּתֵאֵי רַעַל נְחֹנֵק קוֹלָם נִפְלָה כְּבֵתָהּ הַמְּנוּרָה עַלִי נֶעַר פְּרָחֵי הָעַם חֲלוּצֵי קָרֵב, כְּפִירֵי מְרֵי מוֹל זְדוֹנִים שׁוֹפְכֵי הַדָּם הַשֶּׁתְּלֵהֲבוּ רִשְׁפֵי חַרִי עַל נְהָרוֹת דָּם וּבְכֵי נִקְמַת בְּרִית בִּלְבַב שְׂמוּרָה בְּקָרֵב גִּטּוֹ לְלֹא רְהִי נְחֻשֵׁף הָעַז טָמִיר גְּבוּרָה עַלִי קְדוּשַׁת הַשֵּׁם וְעַם וְעַל נִקְמַת דָּם טְהוּרִים בְּתַעֲצוּמוֹת מְסֻרוֹ נִפְשָׁם לְחֻמוֹ נִפְלוּ הַגְּבוּרִים עַלִי גְבוּר עַל בְּמִתֵּי עַד כִּנֹּר תָּמִיד בְּיְהוּד זְרָחִים כָּל נֶטֶף דָּם קָרְבָן לְשֵׁד נִזְכָּר עַד נִצַּח נִצְחִים עַל שֶׁבֶר עִם נִשָּׂא קִינָה כְּבוֹלֵי יְגוֹן עֲטוּיֵי שׂוֹאָה הַלְנֻצַּח תִּאֲפִיל שְׂנֵאָה וְלֹא תִפְרֹשׁ הַנְּגָהָה רְאֵה אֱלֹהִים עוֹרֵי צַפֵּד נִפְל לְבֵי שׂוֹנְאֵי קָמִים הַקְּשִׁיבָה שׁוֹעֵי חִישָׁה מִפְּלֹט הַצִּלָּה נַפְשֵׁי מְאֻנְשֵׁי דָמִים
--	--	---

צִיּוֹן הַלֵּא תִשָּׂאֵלִי לְשֵׁלוֹם אֲסִירֶיךָ [כ"ו]

<p>פרי מגדים [או"ח תקס"א/א]- מאדוני אבי הרב ז"ל ושמעתי שאמר כמדומה בשם החסיד ר' גרשון קוטבר ז"ל; שבא לירושלים, וראה בשלוחת עמים יושבים בה ובכה! ואמר שזה שאומרים "בראותי כל עיר (ירושלים של מטה) על תלה בנויה ועיר ה' מושפלת" ... שם ניכר החורבן ודוממים</p>	<p>הרב אליהו קפלן- הוא לא למדנו תורת משה, הוא לא למדנו הלכה ואגדה, ...את כל אלה לא הורו לו מעולם...אך הוא למדנו לומר שתי מלים...אשר עד לו לא העזנו ולא יכולנו לאמרן בהן: עברי אנכי! אכן, בבית המדרש...יכולנו לומר זאת...יכולנו אפילו לכתב ולקרוא זאת בכל ספרינו...רק לא במקום אחד; באותו מקום בו מיוצגים ביתר שאת כל אומות העולם – במדיניות העולמית! ...כלום אין אתם חשים את תנועת ידה הנסתרת של ההשגחה? – ויודע אני, כי כשם שמוכרחה הייתה לבוא תחת הלאום היהודי, כן מוכרחה תהיה לבוא סוף כל סוף, בעתיד הבלתי נראה לעין, תחיית רוח תורתנו...ועוד יותר – אפרן של מצוותיה...והאלוקים אשר ישיבנו לציון – ישיבנו גם לתורה מציון...</p>
--	--

שו"ת אגרות משה [יו"ד דח]- מע"כ האברכים שמכולל מיר...ובדבר יהודי שנחטף באוגנדא וניצול משם ע"י החיילים שבאו לשם, **מסתבר שיש להחשיב זה לנס גלוי**, כי בדרך הטבע לא היה אפשר להיות דבר כזה...והוא עשה שנשבו, והוא עשה ההצלה בזה שנתן אומץ ורצון שילכו להציל, ואשר הצליח דרכם שהצילו. ודרכי השי"ת שעשה הנס ע"י פושעים נעלמו ממנו. ואסור לשום אדם להתחכם בקושיות על הקדוש ברוך הוא, אלא "תמים תהיה עם ה'" כמפורש בתורה (דברים י"ח י"ג).

חתם סופר [בבא בתרא ס'-] "שישו אתה משוש כל המתאבלי" = זהו קשה!...ואמנם הגאון **מהר"מ אלמושוני** **זצ"ל** כי "ששו אתה משוש" בלשון **דבשעת האיבול הוא שעת השמחה**, דאילמלא דעתידה להבנות וזכרון ירושלי עולה לטובה למעלה = לא הי' אבל מתעורר בנפשותינו והי' נשכח כמת מלב. וא"כ, בשעת האיבול "שישו אתה" והיינו "כל המתאבל על ירושלי" זוכה ורואה עתה בשמחתה" **באיבול הזה**.

וְאַשְׁתוּמִם בְּחִבְרוֹן עָלֵי מִבְּחַר קְבָרֶיךָ

בראשית ל"ז- וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶלְיוֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיִךְ רַעִים בְּשַׁכְּם לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ אֵלַיְהֶם... וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חִבְרוֹן וַיָּבֹא שְׂכֶמָה: וַיֹּאמֶר אֶת־אֶחָי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ... וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּל אֲמָרִים נִלְכָּה דַתְיָנָה וַיִּלְךְ יוֹסֵף אַתָּר אֶחָיו וַיִּמְצָאֵם בְּדַתָּן:

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A2%D7%9E%D7%A7_%D7%93%D7%95%D7%AA%D7%9F

עמק דותן...העמק הגדול ביותר באזור הרי השומרון... **העיתונאי חביב כנען** מביא בספרו "200 ימים של חרדה" את עדותו של **פאיז ביי אל-אידריסי**, שהיה אז קצין בכיר במשטרת המנדט הבריטי, על פיה **תכנן המופתי של ירושלים חאג' אמין אל-חוסייני** להקים בעמק דותן מחנה השמדה ליהודי ארץ ישראל... בשנת **1942**...ובו **משרפות ענקיות** **דוגמת אושוויץ**, שאליהן עמדו להיות מובאים להשמדה יהודי ארץ ישראל וכן יהודים מיהדות ארצות האסלאם.

שְׂאֵלֵי שְׂרוּפָה בְּאֵשׁ [ב"א]

וְשָׁלוֹם אָנוּשׁ נֶאֱמָר

מסכת שבת דף כ"ה עמוד ב'- "ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה" [איכה ג'יז]; מאי "ותזנח משלום נפשי?" אמר רבי אבהו: זו הדלקת נר בשבת. "נשיתי טובה" - אמר רבי ירמיה: זו בית המרחץ. רבי יוחנן אמר - זו רחיצת ידים ורגלים בחמין. רבי יצחק נפחא אמר: זו מטה נאה וכלים נאים שעליה.....

הראי"ה קוק [אגרות הראי"ה, עמ' כ"ז, אגרת # כ"ח] - בני יקירי שליט"א..... מאד שמחתי... ממכתבך שכבר הסכמת לקבע עצמך בזה הזמן בעה"ק ירושת"ו. חזק ואמץ. רק התאמץ, בני יקירי, במדות טובות וביראת השי"ת.... כתוב נא לנו, בני יקירי, מכל פרטי התנהגותך... כי הלא תוכל לשער כמה גדולה היא התענינותנו בכל ענייך... באיזה שעה אתה אוכל פת שחרית... ובאיזה שעה סעודת הצהרים וסעודת הערב, ומתי תלך לישון, ואם התרגלת לקרות ק"ש שעל המטה כראוי, ומתי תקום, ובאיזה חדר הוא מקום לונך בקביעות ואם הוא רחוק מן החלון, שלפעמים האויר קר בירושת"ו... אחתום... ונפש אביך מחבד ומנשקך... (יפו ת"ו מרחשון תרס"ו/1905)

סיני הלכן בך בחר אלהים... תחת מעיל תתכס סיני...

במדבר כ"ח-ו/ עלת תמיד העשיה בְּהַר סִינִי לְרִיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לִיקוֹק:

הנצי"ב [העמק דבר שם] - ... שעיקר הבאתו הוא לחביבות... הוצרך לפרש שיהיה חביב כעולת תמיד העשויה בהר סיני לפני חטא העגל.

נְזוּבָה

ריה"ל [בפיוט "אבל אשמים אנחנו"] - יחלנו תנחומיך ובזאת נתנחם כי רחום אתה ועל הרעה נתנחם

<p>בראשית כ"ד/ס"ז - וַיִּבְאֶה יצחק האלהל שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רִבְקָה וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאֱהָבֶהּ וַיִּנָּחֵם יצחק אחרי אמו: ישעיהו מ"ט/י"ג - רַבּוֹ שְׂמִימִם וְגִילִי אֶרֶץ וּפְצֻחוֹ הַרִים רִגָה כִּי־נָחֵם יְקוֹק עֲמוֹ וַעֲנֵן יִרְחֵם: ישעיהו פרק נא פסוק ג - כִּי־נָחֵם יְקוֹק צִיּוֹן נָחֵם כָּל־חַרְבְּתֵיהָ וַיִּשֶׂם מִדְּבָרָהּ כְּעֵדֶן וְעִרְבַתָּהּ כְּגֹן־יְקוֹק שֶׁשָׁוֶן וְשִׁמְחָהּ יִמְצָא בָּהּ תִּזְכָּרָה וְקוֹל זִמְרָהּ:</p>	<p>בראשית ו-ז; וינחם יְקוֹק כִּי־עָשָׂה אֶת־הָאָדָם בְּאֶרֶץ... אִמְתָּה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר־בְּרָאתִי... כִּי נִחַמְתִּי כִּי עֲשִׂיתֶם: שמות ל"ב/י"ב, י"ד [קה"ת של מנחה] - שׁוֹב מִחֶרֶן אֶפְרָיִם וְהִנָּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמֶּךָ: ... וַיִּנָּחֵם יְקוֹק עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר דָּבַר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: שמואל א טו/לה - וַיִּקְרָא נָחֵם כִּי־הִמְלִיךְ אֶת־שָׁאוּל עַל־יִשְׂרָאֵל:</p>
--	---

בראשית ה'כ"ט - וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶחַם לְאִמְרָתָהּ וַיִּנָּחֵמוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ וּמִמַּעֲבָדוֹ יְדִינוּ....

<i>אֲשֶׁר הִתְעַשְׂתָּה</i>	<i>אֲשֶׁר מַעֲשֵׂה</i>
<p>אבן עזרא [בראשית ה'כ"ט] - נחמה מנוחה מעצבון הלב רשב"ם [שם] - כלומר שיעשה לנו הנחה וקורת רוח</p>	<p>רש"י [בראשית ה'כ"ט] - ינח ממנו את עצבון ידיו; עד שלא בא נח לא היה להם כלי מחרישה והוא הכין להם, והיתה הארץ מוציאה קוצים ודרדרים כשזורעים חטים, מקללתו של אדם הראשון, ובימי נח נחה, וזהו ינחמו, ינח ממנו</p>

מסכת קידושין דף מ"ט עמוד ב'; "על מנת שאני צדיק", אפילו רשע גמור - מקודשת, **שמה הרהר תשובה** בדעתו.

הסבר המנחת חינוך [פרשת נשא מצוה # ס"ד/א]- **כיון שמתחרט ושב הוי צדיק**. ה"נ נהי דאין לו כפרה בתשובה בלב, מ"מ הוי צדיק, **כיון שמתחרט לפני קונו ית' ואינו תלוי בכפרה**

הרב סולובייצ'יק [יקול דודי דופק, איש האמונה, עמ' 70-67]; לשווא יבקש את פתרון בעיית הרע בתוך מסגרת המחשבה הספקולטיבית, כי לעולם לא ימצאנו... כשבן הייעוד סובל, הוא אומר בלבו: 'ישנו רע, ואני אינני מכחיש בו ואינני מחפה עליו בפלפולי סרק; הנני מעוניין בו מבחינה הלכתית, כאדם הרוצה לדעת את המעשה אשר יעשה. אני שואל שאלה פשוטה: **מה יעשה הסובל וחי בסבלו?**... מה מחייבים הייסורים את האדם... איך יתנהג האדם בעת צרה?...

רמב"ם [תעניות ה/א-ג]- יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן **כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה** ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב... ואלו הן: יום שלישי בתשרי... ועשירי בטבת... ושבעה עשר בתמוז... ותשעה באב

המנחת חינוך⁷ [פרשת אמור מצוה שיג/יא]- דמחמת **אבילות** מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בצונן... ובט"ב אסור אפי' להושיט אצבעו במים, **כי חוץ מטעם אבילות הטעם מחמת עינוי, וחז"ל השוו זה ליה"כ**....
הגרי"ז סולובייצ'יק [על הרמ"י, תעניות]- דהנה באמת בט"ב נאמרו בו שני דינים: (1) חדא דין תענית, (2) ושנית נוהגים בו דיני אבילות..

שולחן ערוך [או"ח תכ"ח/ד]-תשעה באב קודם ואתחנן,

הסבר ההגהות מיימוניות [תפילה ונשיאת כפים י"ג/ב, א]- בסדר **רב עמרם** כתב... צו"ם וצל"י... הא לך פירושו... צו"ם תענית ט' באב ואחר כך צל"י שהוא ואתחנן

אלי ציון [מ"ה]

שפת אמת [דברים פרשת דברים שנה תרמז]- בחיבורן של בניי עם השכינה' שהגם שאנו בגלות והחיבור נפסק, מ"מ **עדות היא מצד הבכי' כמו שהי' בזמן המקדש מצד השירה**. וז"ש "נהפך לאבל מחולנו", כמ"ש במ"א, שיש עבודה עתה מצד התשוקה ורוב אבילות כמו שהי' אז בשמחה ובמחולות.

ר' שלמה וולבה [עלי שור ב/עמ' תי"א-תי"ב]- אך בבוא החורבן, נפקחו עיניהם והכירו את עצמת ריחוקם, ועל הכרת הריחוק הזה קבעו מועד של "ריחוק"... כאשר אדם עומד על עצמת ריחוקו ממנו ית', הוא מבחין: אמנם רחוק, אבל יחס יש....

⁷ ר' יוסף ב"ר משה באב"ד, 1801-1857, גליציה ופולין